

ЗАКОН

за изменение и допълнение на Закона за висшето образование

(Обн., ДВ, [бр. 112](#) от 1995 г.; изм., [бр. 28](#) от 1996 г., бр. 56 от 1997 г.; попр., [бр. 57](#) от 1997 г.; изм. и доп., [бр. 58](#) от 1997 г., [бр. 60](#) от 1999 г.; попр., [бр. 66](#) от 1999 г.; изм. и доп., [бр. 111](#) и 113 от 1999 г., [бр. 54](#) от 2000 г., [бр. 22](#) от 2001 г., [бр. 40](#) и 53 от 2002 г., [бр. 48](#) и 70 от 2004 г., [бр. 77](#), 83 и 103 от 2005 г., [бр. 30](#), 36, 62 и 108 от 2006 г., [бр. 41](#) от 2007 г., [бр. 13](#), 43 и 69 от 2008 г., [бр. 42](#), 74 и 99 от 2009 г. и [бр. 38](#), 50, 56, 63 и 101 от 2010 г.)

§ 1. В чл. 20 след думата „изяви“ се поставя запетая, а думите „и свобода на обучението“ се заменят със „свобода на обучението, свобода на сътрудничество за извършване на съвместна учебна дейност с други висши училища, както и за научно-изследователска, художествено-творческа, проектна и иновационна дейност с други висши училища и организации в страната и чужбина“.

§ 2. В чл. 21 се правят следните изменения и допълнения:

1. В ал. 1:

а) в т. 8 след думата „изследвания“ се добавя „за художествено-творческа, проектна и иновационна дейност“;

б) точка 9 се изменя така:

„9. право на сдружаване с български и чуждестранни висши училища, признати по законодателството на съответната държава за осъществяване на съвместно обучение на студенти, докторанти и специализанти и на учебна дейност и обучение през целия живот, както и право на сдружаване с висши училища и други организации в страната и чужбина при изпълнение на дейностите по т. 8;

в) в т. 10, буква „б“ думите „научни специалности“ се заменят с „докторски програми“;

г) точка 12 се изменя така:

„12. право на организиране на международно сътрудничество, на членуване в международни организации, сключване на договори за съвместна учебна, научно-изследователска, художествено-творческа, проектна и иновационна дейност и за други форми на съвместна дейност с чуждестранни висши училища при спазване на изискванията по § 4, ал. 4.“;

2. В ал. 2 изречение първо се изменя така:

„(2) Висшите училища, получили при институционална акредитация оценка от 6.00 до 10.00, имат право след решение на академичния съвет да извършват обучение срещу заплащане в образователно-квалификационна степен „бакалавър“ и в образователно-квалификационна степен „магистър“ след придобито средно образование по специалности от професионални направления и от регулираните професии, които са получили при програмната акредитация оценка от 6.00 до 10.00.

3. Алинея 3 се изменя така:

„(3) Висшите училища, получили при институционалната акредитация оценка от 6.00 до 10.00, имат право да извършват обучение срещу заплащане в образователно-квалификационна степен „магистър“ след придобита образователно-квалификационна степен „бакалавър“ или „магистър“, по специалности, които са получили при програмната

акредитацията оценка от 6.00 до 10.00, при условия, определени в правилника за дейността на висшето училище и с договор между студентите и висшето училище.”

4. В ал. 5 думата „много добра” се заменя с „от 8.00 до 10.00”.

§ 3. В чл. 42, ал. 4 думите „научни специалности” се заменят с „докторски програми”;

§ 4. В чл. 47, ал. 1 думите „научни специалности” се заменят с „докторски програми”.

§ 5. В чл. 75 ал. 4 и 5 се изменят така:

„(4) Националната агенция за оценяване и акредитация оценява проектите за:

1. откриване и преобразуване на висше училище, факултет, филиал и колеж, включително и на филиал или колеж в чужбина;

2. откриване на професионални направления и специалности от регулираните професии;

3. програми за обучение на студенти, извършвано от български висши училища по договор за съвместна учебна дейност с чуждестранни висши училища;

(5) На програмна акредитация подлежи и правото на висшите училища и организациите по чл. 47, ал. 1 да провеждат обучение по образователна и научна степен „доктор”.

§ 6. В чл. 76, ал. 3 се изменя така:

„(3) Оценка на проекти по чл. 75, ал. 4, т. 1 и 2 за откриване на основни звена, филиали, колежи, професионални направления и на специалности от регулираните професии, както и на програмите по чл. 75, ал. 4, т. 3, може да бъде поискана от висше училище, което е получило институционална акредитация.

§ 7. В чл. 77, ал. 3 думите „две висши училища” се заменят с „едно висше училище”.

§ 8. В чл. 78, ал. 1 се правят следните изменения и допълнения:

1. В ал. 1 думите „научна специалност” се заменят с „докторска програма”;

2. Създава се ал. 4:

„(4) Обект на оценяване при програмната акредитация по чл. 75, ал. 5 са:

1. наличие на хабилитиран академичен състав и съответна научна среда;

2. материални и информационни условия;

3. качество на образователната дейност;

4. публикации на докторантите;

5. докторски програми по заявка на потребители.”

§ 9. Член 79 се изменя така:

„Чл. 79 (1) Оценяването при акредитацията се извършва по десетобална система, включваща оценките от 0 до 10.00. Оценката по всеки критерий за оценяване на обектите по чл. 77, ал. 2 и чл. 78, ал. 3 и 4 се формира като средно аритметична от оценките, получени по всички негови показатели в съответствие с техния коефициент.

(2) За всеки критерий за институционална и програмна акредитация, Акредитационният съвет на Националната агенция за оценяване и акредитация утвърждава показатели с теглови коефициенти. Критерият „научна дейност” има най-голяма относителна тежест.

(3) Проектите за откриване на висши училища, както и на факултети, филиали, колежи и на професионални направления и специалности от регулираните професии, се оценяват с положителна или отрицателна оценка.

(4) Срокът на валидност на акредитацията е:

1. 8 години, когато получената оценка е от 9.00 до 10.00;

2. 6 години, когато получената оценка е от 7,00 до 8.99;

3. 5 години – при оценки от 5,00 до 6,99;

4. три години – при оценки от 4,00 до 4,99.

(5) При получена оценка от 0 до 3,99 се прави отказ за акредитация.

(6) Отказ за акредитация се прави и в случаите, когато при институционалната акредитация висшето училище е получило оценка от 0 до 3,99 по един или няколко от следните критерии:

1. вътрешна система за оценяване и поддържане качеството на образованието;

2. профил и квалификацията на преподавателския състав;

3. материално-техническа осигуреност на обучението;

(7) Отрицателна оценка при програмната акредитация получават професионалните направления с оценка по-малко от 3.99 по един или няколко от следните критерии:

1. учебна документация и образователен процес на професионалното направление или специалност от регулираните професии;

2. профил и квалификация на академичния състав на професионалното направление или специалност от регулираните професии;

3. материално-техническа и информационна база, специализирана за обучението в професионалното направление/специалност от регулираните професии.

§ 10. Създава се чл. 79а:

„Чл. 79а. (1) Висши училища с оценка от програмната акредитация от 4,00 до 4,99 имат право да обучават само в образователно-квалификационна степен „бакалавър” по съответното професионално направление или специалност от регулираните професии.

(2) При получена оценка от програмната акредитация от 5,00 до 10,00 висшите училища имат право да обучават за придобиване на образователната и квалификационна степен „бакалавър” и „магистър”, както и за придобиване на образователната и научна степен „доктор” при условията на чл. 80, ал. 2.

(3) Висшите училища, получили акредитация по реда на този закон, могат да извършват обучение на студенти и на докторанти по договор за съвместна учебна дейност с чуждестранни висши училища, които отговарят на следните изисквания:

1. да имат акредитация от агенция, член на ENQA и/или вписана в EQAR – за участващите в образователния процес висши училища от държави-членки на ЕС, или Европейското икономическо пространство;

2. да имат акредитации съгласно националното им законодателство – за участващите в образователния процес чужди висши училища от трети държави.

§ 11. В чл. 80 се правят следните изменения:

1. Алинея 2 се изменя така:

„(2) Висшите училища и организациите по чл. 47, ал. 1 могат да провеждат обучение за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по докторски програми, които са получили при програмната акредитация оценка от 8,00 до 10,00.

2. В ал. 3 думите „научни специалности” се заменят с „докторски програми”;

§ 12. В чл. 81, в ал. 1 се правят следните изменения и допълнения:

1. В т. 2:

а) в буква „в” думите „научни специалности” се заменят с „докторски програми;

б) в буква „г” думите „научни специалности” се заменят с „докторски програми;

в) създава се буква „д”:

„д) програми за обучение на студенти, извършвано от български висши училища по договор за съвместна учебна дейност с чуждестранни висши училища – по искане на висшето училище;”

2. В т. 5 след думата „филиал” се добавя „включително и на филиал или колеж в чужбина”.

§ 13. В чл. 84 се правят следните изменения:

1. В ал. 12 думите „или научна специалност” се заменят с „или докторска програма”.
2. В ал. 3 думите „научни специалности” се заменят с „докторски програми”.

§ 14. В чл. 85, ал. 1 се правят следните изменения и допълнения:

1. В т. 1 се създава предложение второ: „критериите за оценяване по чл. 79, ал. 1 се утвърждават от НАОА, съгласувано с министъра на образованието, младежта и науката, след положително становище на Съвета на ректорите.”.

2. Точка 3 се изменя така:

„3. оценява проектите за откриване и преобразуване на висше училище, факултет, филиал и колеж, включително и на филиал или колеж в чужбина; на професионални направления, специалности от регулираните професии и докторски програми, както и програми за обучение на студенти, извършвано от български висши училища по договор за съвместна учебна дейност с чуждестранни висши училища.

2. В т. 6 думите „научни специалности” се заменят с „докторски програми” и накрая се добавя „и за програмите за обучение на студенти, извършвано от български висши училища по договор за съвместна учебна дейност с чуждестранни висши училища”;

3. В т. 7 думите „научни специалности” се заменят с „докторски програми”

§ 15. В чл. 88 се правят следните изменения и допълнения:

1. Досегашният текст става ал. 1.

2. Създава се ал. 2:

„(2) В състава на експертните групи по ал. 1, т. 4 могат да участват български и/или чуждестранни експерти, определени от Акредитационния съвет на Националната агенция за оценяване и акредитация, включително представители на съсловните и браншови организации и сдружения на работодателите.”.

§ 16. В чл. 88а се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова ал. 3:

„(3) Оценяването при процедурите по чл. 81, ал. 1, т. 1, т. 2, букви „а” и „в”, т. 3, 4, 5 и т. 6, буква „а” може да се извършва и от чуждестранни агенции, членове на Европейската асоциация за осигуряване качеството във висшето образование (ENQA) и/или вписани в Европейския регистър на агенциите за осигуряване на европейско качество във висшето образование (EQAR), по покана на съответното висше училище.”

2. Досегашните ал. 3, 4 и 5 стават съответно ал. 4, 5 и 6.

§ 17. В чл. 88б, т.2 думите „научни специалности” се заменят с „докторски програми”.

§ 18. В чл. 91, ал. 3, т. 1 думите „научни специалности” се заменят с „докторски програми”;

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 19. Откритите до влизането в сила на този закон процедури за институционална и програмна акредитация се довършват по реда на този закон.

§ 20. (1) Получената от висшите училища до влизането в сила на този закон институционална и програмна акредитация е валидна до изтичане на срока по чл. 83, ал. 3, т. 1.

(2) Действащите до влизането в сила на този закон оценки от четирибалната система „много добра”, „добра”, „задоволителна” и „незадоволителна” се приравняват към оценките от десетобалната система по чл. 79, ал. 1 по правила, утвърдени от НАОА.

§ 21. В Закона за признаване на професионални квалификации (обн. ДВ. бр. 13 от 2008г., изм. бр. 41 и 74 от 2009г., изм. бр.98 от 2010г., изм. бр. 8, 9 и 43 от 2011г.) в § 3а от допълнителните разпоредби се правят следните изменения и допълнения:

1. Досегашният текст става ал.1.

2. Създава се ал. 2:

„(2) Когато доказателствата за професионална квалификация по ал. 1, удостоверяващи специализираните знания и умения за професиите по чл. 4, ал.1 са издадени от трета държава, която не е страна по двустранно или многостранно споразумение, в което участва и българската държава, органът по признаване на професионални квалификации предлага полагане на изпитите, посочени в единните държавни изисквания по чл.177 от Закона за здравето.

§ 22. В срок до три месеца от влизането в сила на този закон Министерския съвет привежда в съответствие с него Правилника за изменение и допълнение на Правилника за дейността на НАОА.

§ 23. В срок до един месец от влизането в сила на този закон Акредитационният съвет на НАОА утвърждава правилата по параграф 20, ал. 2.

Огнян Стоичков

Станислав Станилов

МОТИВИ

към Закона за изменение на Закона за висшето образование

Българските университети трябва да отговорят на изискванията на програмата „Европа 2020“ за повишаване на качеството на университетското образование и увеличаване на научните изследвания в университетите. Основно препятствие пред нея е съществуващият акредитационен модел. Четирибалната система на оценяване създава уравниловка между, правещи и неправещи наука, университети. Практическата невъзможност за диференциация между университетите е причина да не се прилага чл. 91, ал.2, т.3 от ЗВО, според който субсидията за издръжка на обучението се определя въз основа и на резултатите от оценката при акредитацията на висшето училище и неговите специалности.

Проблемът е добре известен. В предизборната програма на ПП ГЕРБ е заложено: „Подобряване на системата за акредитация и оценка на висшите училища и преразглеждане ролята на Националната агенция за оценяване и акредитация“. Преди повече от година НАОА предложи по-детайлизирана оценъчна скала с оценки от 0 до 10. Предложението бе прието от Съвета на ректорите при проекта за нов ЗВО. На този етап не е налице цялостен проект за нов закон, а промените са належащи и биха могли да намерят място чрез изменение и допълнение на действащия ЗВО. Спешната промяна е поискана от водещи висши училища, сред които Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“.

В изпълнение на програмата „Европа 2020“ се предлага критерият научна дейност да има най-голяма относителна тежест при акредитационната оценка.

Важно условие за добра научна дейност е успешната подготовка на докторанти. Предложената замяна на понятието „научна специалност“ с „докторска програма“ привежда терминологията на ЗВО в съответствие със Закона за развитието на академичния състав в Република България.

Изпълнението на изискванията на програмата „Европа 2020“ е затруднено от съществуващата практика едни и същи хабилизирани лица да участват в акредитацията на повече от един университет. През първия семестър на учебната 2010-2011 година от 91 професори по право, четиридесет и двама участват в акредитацията на повече от един университет и имат средно по 2.5 сключени трудови договора на човек. Проблемът засяга много професионални направления, като най-потърпевши са юридическите и икономическите специалности. По тази причина, обществото констатира трайна тенденция на спад в качеството при подготовката на младите юристи и икономисти.

Наред с това, ангажирането с няколко университета не оставя физическото време на преподавателите да се занимават с научни изследвания, противно на изискванията на програмата „Европа 2020“, за увеличаване на приноса на университетите в общия научен продукт на страната.

Участието на едно хабилиотирано лице в акредитацията на повече от един университет противоречи и на практиката на университетите от ЕС и САЩ. Досегашният текст на чл.77, ал.3 от ЗВО се използваше от недобросъвестни лица за уронване на добрите практики в университетското образование, както и за нарушение на Кодекса на труда и злоупотреба с правото на труд, чрез сключване на няколко трудови договора за неопределено време. Същевременно, промяната на правилата за акредитация не нарушава правото на допълнителен труд по съвместителство, съгласно Кодекса на труда.

В експертните групи на НАОА се включват и представители на браншови организации и сдружения на работодателите, което е успешен модел при програмната акредитация, прилаган в Европа и САЩ. Така се изпълнява и другото европейско изискване за доближаване на университетското образование до нуждите на бизнеса. Като действие за реализиране в предизборната програма на ПП ГЕРБ също е предвидено: „Сътрудничество с бизнеса при изработване на образователната политика; обсъждане на учебните планове и програми, осигуряване на стажове”.

За прилагането на новата уредба не са необходими финансови и други средства, но ще се създадат условия за по-справедливо преразпределяне на държавната субсидия.

Предложените изменения и допълнения на действащия ЗВО ще доведат до по-голяма конкуренция между университетите, ще стимулират сътрудничеството с бизнеса, ще позволят по-успешно ангажиране на университетските ръководства с подготовката на собствени академични кадри и с подобряване на качеството на образователния и научен продукт, което е и основната цел на законопроекта.

София, 04.07.2011 г.

Огнян Стоичков

Станислав Станилов